

MARTIN ŠRAJER / 15. 8. 2022

Probuzení

Po *Cestě zpátky* (1958) Václava Kršky a *Křižovatkách* (1959) Pavla Blumenfelda představovalo *Probuzení* (1959) Jiřího Krejčíka další český příspěvek do cyklu filmů o socialistické mládeži na scestí. Nápad na psychologické drama s Janou Brejchovou v hlavní roli ovšem oběma výše uvedeným dílům předcházela. Již v roce 1956 s ním přišel soudce z lidu a scenárista Otakar Kirchner. Chtěl ukázat prázdnotu života pražských chuligánů i jejich přerod a sebeuvědomění a předložit tak dospívajícímu publiku příběh s morálním ponaučením.

V rámci rešerší přečetl Kirchner stohy soudních spisů, navštívil ústavy a zařízení pro výchovu mládeže, hovořil s vychovateli, pedagogy i chovanci. Snažil se najít charakteristické typy a příhody. Zajímal se o duševní svět mladých výtržníků, způsob jejich myšlení a cítění. Na základě nasbíraných podnětů pak s Jiřím Krejčíkem napsal scénář s pracovním názvem *Odsouzení k životu*, jehož děj tvořilo několik autentických epizod. Psychologie postav tudíž vycházela z pečlivého studia a konfrontace se skutečností.

Do ústřední role Krejčík obsadil Janu Brejchovou, která si zahrála už v jeho *Morálce paní Dulské* (1958). Budoucí filmová hvězda představuje nedoučenou šestnáctiletou kadeřnici Jitku. Dívka bez rodičů o sobě prohlašuje, že je „strašně zkažená“. Na doklad toho na začátku filmu utíká z domova mládeže a v Praze se přidává k trojici pásků, kteří se protloukají kavárnami a bary, podvádějí, kradou, dokonce poslouchají rokenrol. Vilda, Emil i Marcel mají jeden rys společný – dopředu nepromýšlejí své činy, žijí podle momentálních impulsů z okamžiku na okamžik, ze dne na den.

Do rolí floutků Krejčík obsadil neokoukané posluchače DAMU Petra Kostku (Vilda) a Jiřího Kodeta (Emil). Marcela si zahrál student filmové kamery na FAMU Jiří Štíbr. Herci se na role připravovali podobně jako Kirchner na psaní scénáře – čtením soudních spisů nebo svědectví o problémové mládeži.

Jako kladný protipól k trojici výrostků si režisér vybral Jana Šmída, který dřív ztvárnil epizodní roli v budovatelském *Botostroji* (1953). Šmíd hraje číšnického učně Tonka, vyrůstajícího v atmosféře věčných hádek mezi jeho otcem a nevlastní matkou. V jádru poctivý mladík se zamiluje do Jitky, která přes svou tvrdou slupku touží po lásce a štěstí a mladého muže vtahuje do chuligánského prostředí.

Film svůj záběr omezuje na pěťici mládežníků, jejich dospívání neanalyzuje v širším společenském pohledu. S výjimkou Tonka neosvětluje ani jejich rodinné zázemí. Místo toho živě líčí jejich přestupky vrcholící osudovou automobilovou nehodou a útekem před spravedlností. Zručně zrežirovaný psychologický příběh, k jehož přesvědčivosti přispívají citlivě vedení mladí herci, Krejčík za přispění kameramana Vladimíra Novotného obohatil o působivou městskou atmosféru.

Natáčení začalo exteriérovými záběry na Berounce, poblíž Křivokláta. Po realizaci exteriérových scén točil Krejčíkův štáb v ulicích Prahy, zejména v okolí Václavského náměstí. K filmové autonehodě dochází v blízkosti autobusového nádraží na pražské Florenci. Velká část děje se odehrává v ohradě, kde mladí hrdinové tráví dny i noci v bednách a blátě. Její exteriéry byly filmovány v Holešovicích Na Maninách, interiéry v hostivařských ateliérech.

Původním záměrem tvůrců bylo zapůsobit na diváky záporným příkladem, bez romantizace života chuligánů, kterou dobový tisk vytýkal západní produkci stejného zaměření. V původní verzi se Tonkovi nepodaří přivést Jitku na správnou cestu. Pesimistický závěr ale neprošel cenzurou. Krejčík proto musel dotočit mravoučný a nadějeplný rámec a proměnit *Probuzení* v retrospektivně vyprávěný snímek o lásce. Právě díky ní mladí milenci nakonec nacházejí cestu do života.

Přes vynucenou úpravu byl film kritikou i vedením zestátněné kinematografie vesměs odmítnut. Po banskobystrické kritice společenské úlohy československého filmu padla na adresu *Probuzení* většina odsudků týkajících se celého cyklu o zkažené mládeži. Filmu bylo vytýkáno, že nepátrá po příčinách nebo že neukazuje kladné hrdiny. Krejčík svůj tvůrčí záměr ostře hájil během besedy na II. festivalu československého filmu v Plzni, kde bylo *Probuzení* uvedeno. Podle vlastních slov chtěl nabídnout podnět k zamyšlení, ne vzor k následování.

V následujícím Vyšším principu se Krejčík každopádně místo rebelující mládeže zaměřil na vzorné mladé občany, kteří na rozdíl od hrdinů výchovného, umravňujícího *Probuzení* žádnou nápravou procházet nemusejí.

Probuzení uvede letošní Noir Film Festival.

Probuzení (Československo 1959), režie: Jiří Krejčík, scénář: Otakar Kirchner, Jiří Krejčík, kamera: Vladimír Novotný, hudba: Zdeněk Liška, hrají: Jana Brejchová, Jan Šmíd, Petr Kostka, Jiří Kodet, Jiří Štíbr, Ladislav Pešek, Eva Šenková, Vlasta Chramostová, Marie Brožová a další. Filmové studio Barrandov, 95 min.